

Hayat

*Hoyata, daima hayata.. dünyaya
daha çok hayat katalım!...*

Nietzsche

Cilt VI. 15 Ağustos 1929. Sayı : 137

Musahabe

Edebiyat tedrisatında halli güç mesele.

Liselerde niçin edebiyat okutuyoruz? Bediî zevk vermek, temiz lisan öğretmek, muhtelif asırların düşünce ve duygu tarzlarını anlatmak için değil mi? Bizim eski edebiyatımızı okutmakla bu maksatların hiç birini temin edemezsiniz. Eski eserlerin dar çerçeveleri içinde gençlerin bediî zevkini artıracak parçalar bulmak çok güçtür. Bulduğumuz ve bulacağımız parçalar da his ve fikir sahasının yalnız bir kısmına aittir. Divan edebiyatı, ve tanzimattan sonraki yazırlarla, hatta "Edebiyatı Cedide", nin vücuda getirdiği eserlerle hiç bir zaman temiz lisan mefhumunu veremezsiniz. Bilâkis bunlardan ekserisini gençlere nümune olarak göstereceğiniz zaman derhal onlara böyle yazmamaların da ihtara mecbursunuz. Her muallim Füzuli'nin bu parçası çok güzel, fakat sen böyle yazmayacaksın; Fikret'in bu parçası çok güzel fakat sen bu kelimeleri kullanmayacaksın, Halit Ziya Bey roman ve hikâyecilikte bir devir açmıştır amma sen ona lisan için bir nümune olarak bakmıyacak, bilâkis bunu fena bir lisan addedeceksin.. demek zarureti karşındadır. Diğer taraftan bir muallim edebiyatımızın muhtelif devirlerdeki fikir ve tehassüs tarzlarını öğretmeğe çalışırken bu his ve fikirlere insanî olanlara, bugün için bize kuvvet verebilecek olan parçalara ne kadar nadir olarak tesadüf eder.

Bu vaziyet karşısında edebiyat tedrisatı maalesef bizim mekteplerimizde cazibesini kaybediyor. Liselerde edebiyat derslerinde ne okutacağınızı tayin bile güç oluyor. Bir aralık bu dersler muntazaman bir edebiyat tarihi haline gelmişti. Bunun şüphe yok ki bir faydası oldu. Türk lisan ve edebiyatını tetkiki kabil olan ilk menşesine kadar çıkarak geçirdiği tekâmül hakkında talebeye bir fikir veriyordu. Fakat edebiyat tedrisatı buna munhasır olduğu müddetçe bu gün için gençlere kuvvet veren, bediî zevkini arttıran bir ders olmaktan çıkıyor, tarih dersinin bir zeyli kalıyordu. Halbuki liselerde edebiyat dersi yalnız bunun için vazedilmemiştir, yalnız tarih dersinin bir zeyli olarak kalmamalıdır.

Böyle yapmazsanız ne okutacaksınız? Maziden kalan eserleri iyice tarayınız. Bunlar içinde temiz lisan için nümune olan, bugün için kıymeti bulunan millî ve insanî hisleri ihtiva eyleyen ne kadar az eser bulursunuz. Geniş ve hakikaten edebî kıymeti haiz parçalar da kullanılan lisan itibarıyla

okadar eskimiştir ki bunun hakikî mahiyetine bugünün ve yarının gençleri çok zorlukla nüfuz edebileceklerdir. Denebilir ki bu kıymetli parçalar lisanları yüzünden ölü hal almışlar veya başka bir dilin edebî parçası şekline düşmüşlerdir.

O halde bugün elimizde ne kalıyor? Halk şiirlerinin çok mahdut eserleri, bugünün şiir ve nesirlerinden çok az parça... işte edebiyat muallimlerinin elinde talebeye bediî zevk verecek, hiç olmazsa bugün için lisan nümunesi olacak vasıta.. Bununla ne yapılabilir?

Kim ne derse desin, hiç şüphe edilemez ki Abdülhak Hamit beyefendinin eserlerinin bir kısmında büyük insanî kıymet vardır. Bütün his köşelerini kavrayan tenvî ve genişlik mevcuttur. Bu itibarla ondan sonra gelen şairlerin hiç biri bu mertebeye yükselememiştir. Fakat ne yazık ki lisanın çok seri tekâmülü yüzünden bu eserler de eskiyor, hatta eskimiştir. Arapça ve Farsî kelimelerle dolu yazılar karşısında kayıtsız kalan gençler bunların güzelliğini anlayabilmek için tercüme edilmeleri iktiza eder. O vakit hiç bir zevki kalmıyor. Hiç bir memlekette henüz yaşayan bir şairin lisanının bu kadar eskidiği vaki midir?

İşte bu vaziyet liselerin türkçe ve

On beşinci ölüm senesi münasebetile**Tevfik Fikret**

"O devrin genç kahramanı, genç ustası olan Fikret, nazım lisanına hem ahenek, hem zevk, hem kuvvet, hem asalet, hem vakar, hem resim, hem his, hem de, doğruyu unutmayalım, şuur kattı..."

Dil ve edebiyatımıza bir çok noktalardan fayda ve zararları dokunan "Serveti Fünun", edebiyatı, başlı başına tetkik edilecek bir devredir. Bu gün; büyük bir kısmı ihtiyarlanmış olan bu edebiyat, daha otuz yıl evel yep yeni, dip diri, canlı, heyecanlı, emelli, ihtirash bir cereyandı. An'anelere, göreneklere, tarihe ve hayata karşı isyan eden, paslı, fakat kalın, uzun asırlardan beri pasları, küfleri bile taşlaşmış, çelik kesilmiş bir zinciri kırmak, koparmak, parçalamak isteyen bir kükreyiş halinde idi. Bu derece köpüren, taşan, dalgala-

di. Bazılarının sonsuz bir vralık davasında bu ummalarına rağmen bazıları da gençliğe bir yuca'ma rolü, bir ağıp çıkma, bir onar-

edecek kadar insafli ve doğru gördüğüne şahit oluyoruz. İşte bu görüş o gençlik cereyanını idare eden genç başlardan birinin, belki birincisinin, Fikret'in görüşüdür.

Esasen Fikreti görüşü yaşatmış, yine görüşü öldürmüştür. Bu görüş sadece kafaya açılmış iki gözün görüşünden ibaret değildi; belki ruhun, hissin, idrak ve irfanın da görüşü idi. "Perdei teselli,, şairi bu görüşünden, bizzat kendi de şikâyet ediyor ve gözleri bütün varlıklara karşı ebediyen kapalı bir biçare köre gıpta ederek:

"İşte bak, ben de, ben de muhtacım.

Böyle bir perdei teselliye!

Diye inleyordu. Fakat, yine etrafındakileri görmeğe kindurmaktan geri duramıyor:

Tevfik Fikret

ma hakkı verdiği:

"Ati çıkınca ortaya mazi silinmeli,, dediğini ve nihayet her şeyi eskidiğini, her yeminin bir eskiye dönüverdiğini kabul

nıp coşan bu cereyanı idare edenler içinde bu yeniliğin de bir gün modası geçeceğini ateşi söneceğini, ihtirashları solup öleceğini de bilenler yok değil-

*Düşmek etrafı görmekten-
dir.* diye haykırıyordu.

Yaşayışının uzun bir dönü-
mü inlemek ve haykırma-
kla geçen şairin ilk zamanları, genç-
lik çağlarında büyük ümitler,
büyük didinmeler ve çarpışma-
larla geçmişti.

1312 tarihlerinde "malu-
mat,"ı kapandıktan sonra "ser-
veti - Fünun," un başına geçen
Fikret yeni bir ateş ve yeni bir
güneşle işe atılıyordu.

Serveti Fünun bu yeni dev-
resi başladığı sıralarda Kemal,
Ekrem, Hamit gibi yenilikle
şöhret bulmuş ve yetişen genç-
lik üzerinde mühim izler bı-
rakmış olan simaların tuttuk-
ları yolları götürmeğe uğra-
şanlar bulunduğu gib, sadece
Kemal, ustata tanıyan bir zümre
de vardı. Bunlardan başka bir
de muallim Naci, muallim Feyzi,
Şeyh Vasfi, ve arkadaşlarından
mürekkep bir kısım daha var-
dı ki bunlar Kemale ses çıkar-
mamakla beraber Ekrem'i çe-
kemezler, Hâmîd'e ateş püskü-
rürlerdi. Bunlar eski klâsik ve
skolastik edebiyatın besleye
geldiği acem zevki ile medre-
senin verdiği rıya ve asabiyet
dolu bir terbiyesin birleştirilmiş-
ve bu an'anenin en yüksek ve en
salahiyetli mirasçıları olarak

Fikret, talebe

kendilerini tanımış adamlardı.
Belâğati İmreülkaysten, sanatı
şeyh Sadıdan öğrenen bu mual-
limler "Lamartine," lerden "Hu-
go," lardan zevk ve sanat öğren-
mek isteyenlere mecnun gözüyle
bakmakta kendilerini haklı görür-
lerdi. Gariptir ki "yeni edebiy-
yatı cedide," adıyla anılan Ser-
veti Fünun edebiyatını şair ve
sanat ustası sayılan Fikret ev-
vela bu muallimlerden ders
almış, şair ve sanatın tarfini bu
hocalardan öğrenmiş, ilk nazi-
relerini bu ustatlara yazmış ve

onların gazetelerinde bastır-
mıştı.

Yavaş yavaş yaşı ve sınıfı
ilerleyen Fikret Galatasaray
Lisesinin son sınıflarında frenk
hocalardan edebiyat, bediyat
ve felsefe dersleri almağa baş-
layınca işte deyişmeğe başla-
mıştı. Artık şairi de, sanatı da,
başka türlü görüyor ve anıyor-
du. Bir zamanlar gözünde em-
salsız bir yıldız gibi parlayan
o muallimler karanlıklarda tit-
reşen birer ateş böceği oluver-
mişti.

İşte; Fikret'in görüş ve du-
yusunda böyle bir değişiklik
meydana gelmiş sıralarda Recai
zade Galatasaray edebiyat
hocası olmuş, Fikret te onun
tesiri altında kalmıştı. Yine o
sıralarda Naci-Ekrem kavgaları
başlamış, Fikret te Ekrem tar-
fı olarak ortaya atılmıştı.
Naci; karşısında Ekremi değil
gençliği, garp terbiyesi ile yeti-
şen o gençliği bulmuştu. Genç-
ler; Naciyi öldükten sonra bile
bir kınamışlar, her vesilele
sağdan soldan hırpalamışlardır.

İşte böyle bir devrenin ve
böyle bir zümrenin genç üstadı,
genç kahramanı olan Fikret
nazım lisanına hem ahenk, hem
zevk, hem kuvvet, hem asalet
hem vakar, hem resim, hem his

Fikret'in babası

Fikret, mektepten çıktığı sene

hem de, doğruyu unutmayalım, şiir katıyordu. Nitekim son şiirleri hep şuurlidir. Bunu içindir ki, pek çok kimselerde Fıkrete "büyük san'atkâr, fakat, orta şair," demişlerdir. Bu mütaleayı münakaşa edecek değiliz. Şu kadar var ki, gören, ağlayan ve ızdırıp çeken insan Fikret'in birleşmesinden başka türlü bir şahsiyetin çıkabilmesine imkân da yoktu.

"Kıran da olsa kırıl, eğilme sakın!," düsturunu kendisi için bir hareket noktası bilen bir adamın başka türlü hareketine imkân düşünöyle bilirmiydi?

Fikret şiir dilini eski peri-

Fikret

şanlıktan kurtarıyordu. Onun elinde her manzume müstakil bir parça idi. Muayyen bir fikri ifade eden bir küllolmuştu.

Aruz eski Acem-Arap ahen- gini kaybetmişti.; âdetâ mensur Türkçeden farkedilmez hale

gelmişti, artık Türkçe kelimeler Arap-Acem aruzunda sırtıtmıyor artık arap-acem kelimeleri kendi ağdalı ahenkleri ile ortada dönüştürüp durmıyorlardı.

Fikret; müstezatlari da genişletmiş, eski dar çerçevesinden çıkarmıştı. Kafiye artık göz için bir şey olmaktan çıkmış, kulağa hitap eden bir

ahenk olmuştu. Artık edeiyatta bir güzellik, bir san'at, bir mefkûre gözetil yordu. Fıkret'in bütün Rubabı Şikeste'si bu emellerin birer tıbbik sahasıdır. Bunda natürizm den sembolizme kadar edebî mesleklere nümunelerde vardır. Fakat Fıkret'in asıl edebî mesleki de sübjektivizm idi, en güzel manzumelerini de bu tesir ile yazılanları teşkil eder.

İlk gençlik devresini eski yeni san'atkâr ve şairleri taklit ve tanzir ile geçiren Fikret ikinci devresi garptan istifade ederek yarattığı san'at eserlerine vermişti. Serveti Fünun kapatıldıktan sonra çekildiği aşyanından vatanının elemeleri, ızdırapları içinde geçen halini görerek geçliğin karanlıklar içinde bunalan varlıklarını düşünen büsbütün başka bir vadiye atılmıştı. Fıkret'in bu son devresini yeni bir ideal ile hahelenir, artık o dir millet müreb-bisidir. Şair elinde bir vasıta; eserleri bütün san'at ile didaktiktir. Halûkun defteri, Türk gençliğinin bir düsturu hareketi bir ahlâk kitabıdır. Türk edebiyatı şairi yirminci asırda Fıkretle en yüksek, en temiz, en necip noktasına çıkmıştır. "Şermin," imin minin yavrulara en kıymetli bir nezahat hediyesidir. Fakat bütün bu son yazılarda bütün şiir ve şuru ile Fikreti görünüz. Fikret aynı zamanda Vatanperver bir şairdir. Fakat bunda da şuru hakimdir. Gençliğe şuurlu vatanperverliği tat-tıran da sevdârende odur, onun içinde Fikret bir gençler şairi olmuştur onu bütün vatan gençliği asırlar boyunca sevecek yat ve takdir edecektir.

İ. Hikmet

Fikret'le oğlu Halûk